

Prof. PhDr. Ján Hvozdič, DrSc., sedemdesiatpäťročný

Nášej odbornej psychologickej - ale aj pedagogickej - verejnosti nie je potrebné nášho jubilanta zvlášť predstavovať. Každý, kto mal a má do činenia s pedagogickou, školskou a poradenskou psychológiou, vie, že ide o priekopníka školskej psychológie, jednak ako interdisciplinárne ponímanej vednej disciplíny, jednak ako prakticky koncipovanej psychologickkej disciplíny pre učiteľov, jednak ako špeciálnej profesie. Náš jubilant svojou vedeckovýskumnou prácou - vlastnou, i ním podnietenou a organizovanou - prispel ku vzniku tejto psychologickkej disciplíny u nás a k jej rozvoju v medzinárodnom meradle. Svojou celoživotnou pedagogickou, osvetovou a publicistickou činnosťou kľesnil cestu k uplatneniu psychologických poznatkov a k ich využitiu tými, ktorí majú na starosti vzdelávanie a výchovu. Snažil sa ich presvedčiť, že bez poznávania a poznania dieťaťa a jeho jedinečného komplexu príčin a podmienok, za akých je aktívne, nemožno ho ani usmerňovať, ani vychovávať, ani vzdelávať bez rizika, že to bude viac škodlivé, ako osočné.

V styku s praxou, no najmä vďaka neustálemu úsiliu vždy presnejšie a komplexnejšie uchopovať empirické dáta terénnym výskumom, zistil, že čoraz viac žiakov je v situácii, keď potrebujú pomoc. Venoval teda tiež obrovské organizačné úsilie na projektovanie mnohých psychologických inštitúcií, ale aj na ich reálny vznik a fungovanie.

Ako sa stal priekopníkom v toľkých smeroch? Ján Hvozdič sa narodil 6. októbra 1918 v Parchovanoch, na Zemplíne. Po stredoškolských štúdiách v Košiciach a Michalovciach študoval na Slovenskej univerzite v Bratislave, kde získal aj doktorát a neskôr postupne všetky vedecké a pedagogické hodnosti. (Tu sa mi žiada pripomenúť, že ako nestranník sa k nim dostával iba vďaka svojmu viacnásobne prevyšujúcemu splňovaniu vtedajších odborných kritérií, ako aj trpezlivému čakaniu...).

Začínal ako stredoškolský profesor vo viacerých mestách východného Slovenska. Svoju dráhu vysokoškolského učiteľa začal v Prešove ako vedúci katedry pedagogických vied, kde sa podieľal na učiteľskej príprave budúcich učiteľov od r. 1953. Tu vidím konkrétny začiatok toho celoživotne sa preplätajúceho komplexu príčin a dôsledkov veľmi rozmanitej a mnohostrannej aktivity jubilanta. Nemohol učiť budúcich učiteľov umeniu úspešne vzdelávať všetky deti bez poznávania dieťaťa a jeho problémov v školskej

práci. Vo svojej prvej významnejšej knižnej monografii **"Vzťah žiaka ku školskej práci"** upozornil na rozhodujúci význam motivácie žiaka ku školskej práci a k učeniu. Spočiatku extenzívny empirický výskum priniesol základné zmapovanie mnohorakosti príčin školských neúspechov. V päťdesiatych rokoch - navyše v prostredí bez tradície pracovného zberu empirických dát a rovnako pracovného detailného vyhodnocovania, štatistického spracovávania - bol Hvozdičovým spôsobom vedeckovýskumnej práce priekopnícky. Darom si vedecká obec všimla jeho výsledky - vtedy sa ešte ani nechýrovalo o tom, sledovať kvalitu práce niekoho podľa citácií - z vysokej školy musel odísť. Podujal sa teda na projektovanie psychologického pracoviska v Košiciach, čo sa mu aj podarilo zrealizovať osem rokov predtým, ako vyšiel príslušný dekrét na zriadenie siete pedagogicko-psychologických poradní. Kto žil v tej dobe, ten vie, že to znamenalo húževnato hľadať spôsoby, ako nájsť cestu k mocným, ako ich presvedčiť o potrebe podpory tohoto projektu. Psychologická výchovná klinika, zriadená r. 1959 v Košiciach, sa ukázala životaschopnou inštitúciou pod vedením svojho prvého riaditeľa, ale stále bojovala s nedostatkom psychologov. Absolventi zo "západu" sa tu usadili iba veľmi zriedka. Náš neúnavný jubilant sa teda pustil do projektovania a potom i do realizácie štúdia psychológie na našej Univerzite P.J.Šafárika. Katedra odbornej psychológie pri FF UPJŠ v Prešove, so sídlom v Košiciach, začala svoju činnosť r. 1968. Nová účelová budova pre Krajskú pedagogicko - psychologickú poradňu, ktorej ideový návrh, ako aj úspešná realizácia je taktiež výsledkom iniciatívy a húževnatého úsilia nášho jubilanta, bola projektovaná a vybudovaná ako psychologické pracovisko, v ktorom bolo dosť priestorov pre individuálne vyšetrenia, pre realizáciu skupinových psychoterapeutických aktivít rôzneho druhu, ale aj ako školiace pracovisko pre študentov psychológie.

Ani v týchto časoch obrovského pracovného vypätia náš jubilant neprestal vo svojej vedeckovýskumnej práci. Naopak, z tohoto obdobia pochádza druhá jeho najvýznamnejšia knižná monografia **"Psychologický rozbor školských neúspechov žiakov"** (vydalo SPN, Bratislava, r. 1970 a 1973), ktorá sa dočkala dvoch vydaní a najväčšieho množstva pozitívnych ohlasov a citácií aj zo zahraničia. Profesor Hvozdič v tomto čase už bol členom výboru medzinárodnej spoločnosti školskej psychológie International School Psychology (1969 - 1979) a člen

om redakčnej rady časopisu School Psychology International (1970 - 1983). Do svojej ďalšej vedeckovýskumnej práce zapájal čoraz viac spolupracovníkov, pracovníkov poradne, členov katedry i študentov. V tomto štádiu išlo profesorovi Hvozdičovi už nielen o extenzívny, ale i o intenzívny výskum, v ktorom zaberalo veľa miesta experimentálne overovanie najrôznejších rozvíjajúcich poradenských programov. Nestačilo poznať, že žiak môže zlyhávať v škole aj pre mnoho presne určiteľných mimointelektových príčin, bolo treba zistiť, či tieto príčiny pôsobia nezvratne v rozvoji osobnosti dieťaťa, alebo nie. Nazhromaždilo sa tak obrovské množstvo solídne vedecky preukazného materiálu od Hvozdiča, ale aj od jeho spolupracovníkov a potom i od študentov, aspirantov, ktorý umožnil jubilantovi otriasť mnohými dovtedy postulovanými koncepciami v pedagogike i pedagogickej psychológii. Ťažisko jeho publikačnej činnosti sa posunulo na tvorbu nových teórií a spoluprácu poradenskej psychológie ako novej psychologickkej disciplíny. Odtiaľ bol potom ďalší krok priamo ku vyprofilovaniu školskej psychológie, ako sme ju charakterizovali v úvode. Zatiaľ najvýznamnejšia knižná monografia pána profesora Hvozdiča sa volá **"Základy školskej psychológie"** (SPN, Bratislava, 1986). V organizátorskej práci pokračoval tým, že sa stával vedúcim koordinátorom rozsiahlejších vedeckovýskumných projektov so spolupracovníkmi z celej bývalej federácie. Na našich pravidelných vedeckých seminároch na Štrbskom Plese - kam veľmi radi chodili špičkoví vedci z celej federácie, či už ako spolupriatel alebo ako veľmi nároční oponenti záverečných správ výskumných úloh - to skutočne "iskrilo" vedeckou diskusiou nad výsledkami - no najmä nad ich možnou mnohorakou interpretáciou. Pán profesor Hvozdič sa vedel nielen úprimne tešiť z prezentácie dobre vykonanej výskumnej práce iných, vycítiť perspektívnosť, objavnosť originálnej myšlienky, ale aj neustále nabádať všetkých ku dôsledne-

jšiemu dopracovaniu výsledkov do aplikovateľnej podoby. A potom sa ich usiloval čo najskôr dostať do praxe. Napr. aj cestou najrôznejších vedeckých kolégií (na MŠ), vedeckých rád, redakčných rád, komisií pre udeľovanie vedeckých hodností, školením aspirantov a i. Obeť pomáhal - toto trvá podnes - pri zvyšovaní kvalifikácie každého, kto si to zaslúžil - posúdením práce, napísaním hodnotenia publikovaných alebo kvalifikačných textov, školil aspirantov, bol členom množstva vedeckých komisií, vedeckých rád a redakčných rád. (Trúfam si odhadnúť, že pán profesor Hvozdiak asi nacestoval najviac kilometrov zo všetkých našich renomovaných členov vedeckých a redakčných rád.)

Rada by som ešte pripomenula bohatú publicistickú činnosť nášho jubilanta. V záujme detí v škole rozvíril diskusiu o ich preťažovaní. V čase tabuizácie akejkoľvek kritiky socialistickej školy to bol tiež priekopnícky čin a len vďaka následnému politickému vývoju sa nestal príliš riskantným. Idea o možnom kvantitatívnom, ale i kvalitatívnom preťažovaní žiakov, založenom na nerešpektovaní individuálnych potencialít a individuálneho tempa i spôsobu zvládania rôznych druhov vzdelávacích aktivít u každého jednotlivca, viedla k presadzovaniu nevyhnutnosti všestrannej diferenciacie žiakov. Podľa môjho názoru, jubilant tým kliesnil cestu ku koncepciám a realizácii alternatívneho školstva v súčasnom období u nás.

Nebolo mojim cieľom vypočítať všetky pozoruhodné aktivity pána profesora Hvozdiaka počas celého jeho plodného, čínorodého života. Skôr mi išlo ako ontogenetikovi o to, pokúsiť sa o taký "eriksonovský pohľad" na jeho životnú dráhu, kde produktivita jasne víťazila nad stagnáciou i v podmienkach a chvíľach, kedy by sa iní boli do nej určite utiahli. Preto sa teraz môže náš jubilant spravodlivo a zaslúžene tešiť aj z víťazstva integrity osobnosti, prejavujúcej sa v pozitívnom prijímaní a prehodnocovaní všetkých svojich životných peripetií v minulosti, ako aj v schopnosti pozitívne prežívať súčasnosť s rodinami svojich troch synov a manželkou, o ktorej sa vždy vyjadroval s láskou, úctou a vďačnosťou. Preto je tiež schopný s nádejou sa pozeráť do budúcnosti a veriť, že jeho najschopnejší žiaci - ktorí sa už vytiahli medzi špičkových odborníkov - obstoja aj v procese veľkých súčasných spoločenských zmien.

Milý Janko, v mene našej univerzity úprimne Ti želáme dobré zdravie a veľa radosti z tých drobných životných darov, na ktoré si doteraz nemal dosť času.

Ad multos annos!

Doc. PhDr. Eva Šimová, CSc.
Katedra psychológie FF UPJŠ

Životné jubileum doc. PhDr. Jolany Nižníkovej, CSc.

Rok 1943 bol rokom vrcholiacej II. svetovej vojny. V celosvetovom zápase totalitných i protitotalitných síl tiekla krv takmer na všetkých kontinentoch. Ale vojna sem, vojna tam, na Slovensku aj v tom roku hojne prichádzali na svet deti. Neskôršie sa ukázalo, že to boli deti na svet s úce, inteligentné, pribojné, nejedno z nich sa v dospelosti stalo významnou osobnosťou kultúrneho i vedeckého života na Slovensku. Na FF UPJŠ sa to ukázalo, keď študenti narodení v tomto roku prichádzali v roku 1960 do prvého ročníka. Len na filologických katedrách pracujú nateraz štyria kľúčoví pracovníci patriaci ku "generácii 1943"; jednou z nich je naša jubilantka, narodená 17. júla 1943 v Solivare pri Prešove.

Keď sa Jolana Krajcarová po absolvovaní jedenástročnej strednej školy v Košiciach stala r. 1960 študentkou prvého ročníka FF UPJŠ v Prešove, odboru slovenčina - ruština, nikto ešte vtedy netušil, že jej osudy budú raz úzko späté s osudmi a úspechmi tejto fakulty. Ako študentka dala o sebe veľmi skoro vedieť; dosahovala vynikajúce študijné výsledky, prejavovala sa ako samostatne rozmyšľajúca a s oficiálnymi trendmi a tézami neraz spontánne nesúhlasiacia osobnosť s výrazným sklonom k presnému a zároveň jemnému rozmyšľaniu o problémoch jazyka. Čoskoro sa jej pozornosť sústredila na otázky syntaxe. Pravda, do ľudských osudov zasahuje veľa činiteľov. Jolana Krajcarová sa už onedlho volala Nižníková, zakladala si rodinu a na istý čas bolo práve toto v popredí jej záujmu. Začala učiť slovenčinu, ruštinu a latinčinu na Strednej zdravotníckej škole v Prešove. Stala sa veľmi dobrou stredoškolskou profesorkou, úspešne vychovávala svoje tri deti, ale stále máločo svedčilo o jej budúcej univerzitnej kariere.

Kardinálny obrat nastal v roku 1972. Problémy s výučbou syntaxe sa katedra slovenského jazyka a literatúry pokúsila riešiť výchovou odborníka z radov vlastných absolventov formou internej aspirantúry. Konkurz na toto miesto absolvovala mladá, ale už pedagogicky skúsená a tvorivo zameraná J. Nižníková s istotou a jej štúdium pod vedením akademika Ludovíta Nováka prebiehalo hladko a úspešne. Školiteľ jej poskytol najmä veľmi dobrú všeobecnojazykovednú prípravu. Pravda, sám sa na syntax nešpecializoval, preto aspirantka musela vo voľbe témy a výskumnej metodológie postupovať v mnohom samostatne. Slovenský syntaktický výskum sa v tých rokoch koncentroval predovšetkým na analýzu gramatického jadra vety, slovesného predikátu a s ním spätých vetných členov. J. Nižníková sa však orientovala na oblasť, ktorej sa venovalo menej pozornosti - na výskum tých konštitutívnych prvkov vety, z ktorých pozostáva časť nazvaná v generatívnej syntaxi mennou skupinou. Na túto problematiku sa sústredila v rigorózne práci **Pôvod a sémantika prívlastkových predložkových pádov** (1977) a ucelený pohľad na jeden z fakultatívnych, ale pritom zásadne dôležitých vetných členov podala v kandidátskej práci **Atribút v slovenčine** (1977). Po úspešnej obhajobe kandidátskej práce jej ďalšia vedecká činnosť vyvrcholila v habilitačnej práci **Prístavok v slovenčine** (1980), kde podala svojský pohľad na jeden z najsopornejších problémov slovenskej syntaxe.

Z povedaného možno vyvodíť, že J. Nižníková rada riešila (a stále rieši) syntaktické problémy buď vo všeobecnosti zanedbávané alebo pre svoju komplikovanosť nejednoznačne riešené. Má pritom stále na zreteli najmä pedagogicko-didaktický dosah skúmanej problematiky. Preto vychádza z metód, pojmov a termínov overených tradíciou, z "módnych" výskumných postupov uplatňuje len tie, v ktorých vidí perspektivu praktického uplatnenia. Problémy však nastali pri publikovaní výsledkov jej bádania. Koncom sedemdesiatych rokov, ako sme na to už poukázali, napísala vlastne tri monografické práce, každú na takej úrovni, že by bola mohla byť publikovaná knižne. Bohužiaľ, najrozličnejšie reštrikcie v publikačných možnostiach takého uceleného publikovania znemožnili. Takto najdôležitejšie výsledky jej prác môžeme poznať iba torzovite, z publikovaných štúdií. Svoje poznatky jubilantka syntetizovala v monografickej práci **Menná skupina v slovenčine**, ktorá čaká na uverejnenie a treba dúfať, že v dohľadnom čase vyjde - paradoxne - ako autorkina prvá knižná publikácia. Mimoriadne by bola potrebná pre učiteľskú verejnosť autorkina **Praktická príručka slovenskej skladby pre učiteľov**, ktorá v súčasných macošských ekonomických pomeroch akosi nemôže natrať na ochotného vydavateľa.

A bolo by to treba, lebo tým by sa vari najvlastnejšie realizovalo zameranie autorkinej vedeckej i pedagogickej práce - výchova dobre odborne i ľudsky pripravených stredoškolských profesorov. Azda nikto z členov katedry nesleduje tento cieľ tak dôsledne ako práve doc. Nižníková. Už dvadsať rokov prakticky v úplnosti "obhospodaruje" na katedre výučbu syntaxe. Dobré pripravila z tejto disciplíny rad našich absolventov; tí najlepši sa dostali až do centra slovenskej lingvistiky - do Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, kde sa venujú práve syntaxi. Je učiteľkou v najvlastnejšom zmysle tohto slova. Je dôsledná, prísna, neraz zdanlivo až rigorózna - predsa (ba azda práve preto) si vie získať dôveru svojich študentov, vie brániť ich oprávnené záujmy a pomôcť im dobrou radou v náročných životných situáciách. Funkcia vedúceho učiteľa ročníka bola problematickým "výdobytkom" na vysokej škole totalitného obdobia; ona ju však dokázala natoľko zľuďštiť, že bola priam "mamou" jej zvereného ročníka. Podobne vedela dať ľudský rozmer aj organizačne náročnej a totalitou zbyrokratizovanej funkcii prodekania pre študijné veci. Bolo to azda preto, že jej osobnostnou črtou je úsilie po harmónii, po vyrovnaní a tlmení konfliktov v každom spoločenstve, v ktorom sa pohybuje: medzi najbližšími v rodine, medzi kolegami a priateľkami na katedre, medzi spolupracovníkmi na fakulte, medzi študentami na prednáškach a seminároch, na konzultáciách a pri vedení diplomových prác.

Zdá sa, že si pani docentka Nižníková šťastne vybrala rok 1943 za rok svojho narodenia. Zaradila sa do dobrej, produktívnej generácie, ktorá sa vedela popasovať s úskaliai mnohých nepriaznivých historických okolností uplynulého obdobia. Táto generácia nám ešte má čo povedať, má nás ešte čím obohatiť. Možno to očakávať aj od našej jubilantky. Jej terajšie vedecké zameranie - výskum komunikačných typov viet s osobitným zreteľom na rozkazovacie vety a vyjadrovanie zdvorilosti - je v úplnom súlade s jej osobnostnými dominantami: s dôsledným plnením povinností a harmonizáciou ľudských kontaktov. Želáme jej, nech tieto črty naďalej v dobrom zdraví prenáša na celé svoje okolie.

Doc. PhDr. Juraj Furdík, CSc.